

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-теоретично и методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-теоретично списание
в година XX, 2012 в номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
в година XXXIX, 2012 в номер 1

Избрано

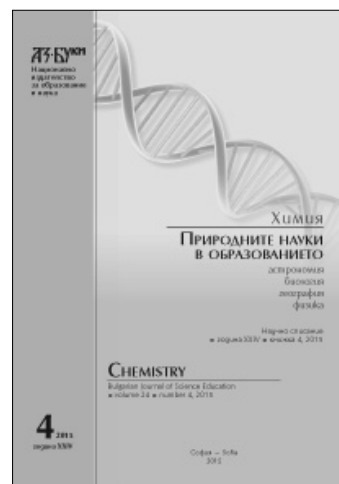
от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

43

22 – 28 ОКТОМВРИ
2015 г.

Науката носи УСМИВКИ

Откъс от „Химичният опит – наука и забава“

www.science.azbuki.bg

Елица Чорбаджийска,
Величка Димитрова,
Магдалена Шекерлийска,
Галина Бальова,
Методийка Ангелова

Югозападен университет „Неофит Рилски“ –
Благоевград

Главен редактор

Проф. д-р Борислав Тошев
E-mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

Редактор

Георги Дянков
0887 81 27 67
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

Въведение

Експериментът е онази част от химията, която привлича най-силно вниманието на учениците към тази така трудна и интересна наука. Експериментът е основа на сетивните възприятия и представи, които спомагат за формиране на понятия, за извеждане на закони и теоретични положения. Демонстрирането на химични експерименти провокира учениците, студентите и учителите за търсене на нови варианти и възможности за представянето на химичните знания. Наблюдаваният в последните години спад в интереса към природните науки е обусловен и от начина на преподаването им в съвременното българско училище. Често част от материала остава неразбран, не се търси общата логическа връзка в изучаваните предмети и възможностите за формиране на природонаучна грамотност. Много малка част от учениците имат възможност да наблюдават реален химичен експеримент в училище и по този начин част от заложените в учебните програми очаквани резултати за формиране на умения остават нереализирани.

Цел на настоящото съобщение е да се покажат някои възможности за представяне на химични

Заглавието е на редакцията

**Съдържание
на сп. „Химия. Природните науки в образованието“,
кн. 4/2015:**

NEWS

Благодаря Ви! / *А. Панайотов*

INTERVIEW

Признание за една чудесна научна дисциплина / *В. Симеонов*

NEW APPROACHES

Use of Oxidation Numbers for Predicting Regioselectivity in Organic Reactions / *M. Firdaus, Patiha* (Indonesia)

CURRICULUM MATTERS

Декомпозиция на елементи от системата за управление

на качеството на Софийския университет в професионалната подготовка на учителите по биология / *Н. Цанова, И. Хаджиали, Н. Райчева*

Темата въглехидрати в програмите по химия и биология / *Р. Томова, Е. Бояджиева, М. Славова, М. Николов*

INTERDISCIPLINARY

За показателната функция, логаритмичната функция и числото e / *И. Коцева*

Bilingual Course in Biotechnology: Interdisciplinary Method / *V. Kolarski, D. Marinkova, R. Raykova, D. Danilev, S. Terzieva*

TEACHING EFFICIENCY

Проучване мнението на ученици за подготовката по химия в училище / *М. Шекерлийска, В. Димитрова*

Teaching and Learning Efficacy of Virtual Laboratory Package on Selected Nigerian Secondary School Physics Concepts / *O. C. Falode, S. A. Onasanya (Nigeria)*

EXPERIMENTS

Химичният опит – наука и забава / *Е. Чорбаджийска, Г. Бальова, М. Ангелова*

HISTORY OF EDUCATION: BULGARIAN EDUCATIONAL TRADITION

Екологията в България / *З. Костова*

BOOK REVIEWS

Екологични приключения във времето / *В. Симеонов*

експерименти по забавен и атрактивен начин, като паралелно с това се разкриват научните им характеристики и възможностите за свързването им с реални практически проблеми.

Подбрани атрактивни химични опити

Учебният химичен експеримент е метод за непосредствено изследване на действителността (Андреев, 1996). Той се явява вариант на научния химичен експеримент, но като метод на обучение участва в постигането на определени аспекти от основните педагогически цели – когнитивна, афективна и психомоторна. Само по този начин използването на химичен експеримент би довело до реализиране на конструктивистка учебна среда и придобиване на важни практически умения.

Освен това за повишаване на интереса на учениците към химията и мотивацията за изучаването ѝ е важно експериментът да е „интересен, неочакван, непрегвигим, да буди любопитство, да се съпровожда с ефекти, които силно въздействат върху сетивата, пораждаат естетически възприятия и представи, оставят наслаждение, провокират активността на ума и разпалват въображението“ (Ентропова et al., 2012).

Липсата на гостатъчно онагледяване и използване на химични експерименти при преподаването в съвременното българско училище насочва вниманието на учениците към други гостъпни източници на информация – най-често интернет. Обикновено представените там експерименти са без съответните научни обяснения, залага се на визуалния ефект и не се отчитат мерките за безопасна работа. При прегледа на някои от сайтовете, предлагащи клипове на химични експерименти, и на методичната литература, свързана с работа в учебната лаборатория (Ангелачева, 2006; Куркова et al., 1994; Лазаров, 2006; Малчева et al., 2000; Николова & Драголов, 1985), са подбрани няколко експеримента, подходящи за представяне на връзката химичен експеримент – наука и забава.

Предложените химични опити са атрактивни, безопасни и бързи за изпълнение. Самите наименования на тези химични експерименти са интересни, загадъчни. Те грабват вниманието на учениците още с обявяването си. За реализирането им са необходими леснодостъпни материали и реактиви. Тези опити могат да бъдат използвани както в училищния курс, така и в редица извънкласни дейности. Поради лесното си изпълнение могат да се демонстрират от предварително обучени ученици пред групи ученици от различни възрастови групи.

Изключително важно е учителят точно и внимателно да планира целите при реализиране на всеки от експериментите в приложението в съответствие с учебната програма, за да се разкрият научните ха-

рактеристики на наблюдаваните промени. Например опитите „Вулкан“ (приложение 1) и „Объгласяване на захар“ (приложение 2) могат да се използват в курса по „Човекът и природата“ за представяне, обяснение и разграничение на условията и признаците за протичане на химични реакции, докато в курса по „Химия и опазване на околната среда“ следва да се обясни химизмът на наблюдаваните промени, да се свърже с вида на процесите и да се използват и групи нива за представяне – химични уравнения, модели, абстрактно мислене и др.

Опитите „Слонска паста“ (приложение 3) и „Призрак“ (приложение 4) са подходящи за използване при темите за получаване на кислород и катализа. Могат да се търсят нови конструктивни решения от учениците за изпълнение на експериментите – например предложения за апаратура, подходяща за събиране на отделения кислород, предложения за групи катализатори, предложения за приложение или решаване на конкретни практически задачи.

Описаните няколко химични експеримента и възможностите за приложението им в обучението по „Химия и опазване на околната среда“ са само бегла илюстрация на разнообразните варианти за реализиране на връзката между атрактивността и научността на химичния експеримент. Максималното ѝ използване в обучението по природни науки несъмнено може да доведе до увеличаване на интереса на учениците, да формира природонаучна грамотност и да повишава мотивацията за учене.

Заклучение

В това проучване са подбрани няколко атрактивни химични експеримента, които биха могли да се представят пред различни възрастови групи. Избраните експерименти са не само атракция, но и логичен проблем, свързан с определена научна задача, разкриващи химията като област на науката. В едно цяло са съчетани науката и атрактивността на химията, демонстриран е вариант за реализиране на връзката между атрактивността и научността на химичния експеримент. Тези експерименти могат да бъдат използвани както по време на класни занимания, така и в извънкласни дейности – семинари с ученици, студенти и учители, които искат да подобрят уменията си.

Вулкан

Необходими прибори и реактиви. $(\text{NH}_4)_2\text{Cr}_2\text{O}_7$, Mg-лента, огнеупорна поставка (поцинкована ламарина, керамична поставка).

Начин на работа. Насипва се твърд $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ на купчинка, в средата се поставя Mg-лента и се запалва.

Наблюдавани промени. Наблюдава се изригване на минивулкан: дихроменият триоксид се отделя като рохкава маса и се натрупва във вид на конус. На върха на конуса се виждат искри от нажежените частички Cr_2O_3 , така че картината наподобява изригване на вулкан (фиг. 1).

Химични уравнения на процесите:

Извод. Опитът „Вулкан“ всъщност представлява екзотермичено разлагане на амониевия дихромат. Това е един изключително атрактивен опит, който може да привлече вниманието на различни по възраст ученици (и на малки, и на големи). Неслучайно носи името „Вулкан“ – наблюдава се „истинско“ изригване на малък вулкан. Този опит може да се демонстрира пред ученици, когато изучават химичните елементи азот или хром, както и при изучаване на окислително-редукционните реакции.

Фигура 1.
Опит „Вулкан“

Фигура 2. Овъгляване на захар

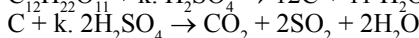
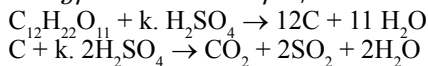
Овъгляване на захар

Необходими прибори и реактиви: бехерова чаша (висока форма) от 100 мл, лъжичка, стъклена пръчка, пръскалка, хаванче и пестик, $\text{k.H}_2\text{SO}_4$, захар 50 – 100 г, вазелин или течен сапун.

Начин на работа. В предварително намазана с вазелин или течен сапун чашка се насипва пласт леко стрита кристална захар с дебелина 2 – 3 см. Прибавят се няколко капки вода за овлажняване, разбърква се и след това се прибавят 5 мл $\text{k.H}_2\text{SO}_4$. Разбърква се със стъклена пръчка до появата на кафеникаво оцветяване и пръчката се оставя във вертикално положение в средата на чашата.

Наблюдавани промени. След няколко минути сместа почернява и започва да набъбва, пълзи нагоре по стените на съда (фиг. 2). Отделят се газове и специфична миризма.

Химични уравнения на процесите:

Извод. Реакцията между сярната киселина и захарта е екзотермичен процес (процес, придружен с отделяне на топлина), за което свидетелства отделянето на пара и затоплянето на бехеровата чаша. Освен отнемане на водата от захарта сярната киселина реагира и с получения въглерод, при което се отделят газообразни продукти, които правят масата шуплеста и я изтиква от чашата. Този опит може да се демонстрира при изучаването на сярна киселина в VIII клас, както и в X клас при урока за въглеводороди – захар.

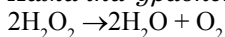
Слонска паста

Необходими прибори и реактиви: ерленмайерова колба от 200 мл, бехерова чаша от 50 мл, стъклена пръчка, топла вода, 30% H_2O_2 , течен сапун, мая за хляб.

Начин на работа. В колба от 200 мл се наливат 50 мл 30% H_2O_2 . Добавят се около 15 мл течен сапун. След разбъркване в колбата се налива предварително разтворена мая за хляб.

Наблюдавани промени. От колбата изригва голяма и обемна пяна. При добавяне на оцветители (напр. боя за яйца) пяната се оцветява.

Химични уравнения на процесите:

Извод. Този опит показва разлагането на водороден пероксид. Може да се използва при изучаването на водород и кислород.

Пълния текст четете в сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 4

Фигура 3. Слонска паста

Нова технология за преподаване на руски

Откъс от „Екскурсионна технология в преподавании русского языка как иностранного“

Леонид Московкин

Санкт-Петербургский государственный университет

1. Постановка проблемы

В обучении русскому языку как иностранному, как и другим иностранным языкам, традиционно используется такая форма работы, как учебная экскурсия, которая готовится преподавателем и проводится на изучаемом языке либо самим преподавателем, либо специально подготовленным экскурсоводом. При этом под экскурсией обычно понимают заранее подготовленный показ объектов, представляющих интерес для экскурсантов, и рассказ о них (монолог экскурсовода и пассивное восприятие информации экскурсантами).

Однако существует и другой подход использования экскурсий в обучении – вовлечение учащихся в разработку и непосредственное проведение экскурсии, своего рода игра в экскурсоводов, которую можно назвать «Ученическое (или студенческое) турбюро». В ходе этой игры используется так называемая экскурсионная технология, являющаяся разновидностью продуктивных инновационных технологий в обучении иностранному языку и предполагающая организацию овладения языком в ходе подготовки и проведения учащимися разного рода экскурсий (Московкин, Шамонина 2013). Этот второй подход, реализующий идею не-

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Йордан Ходжев
0889 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 4/2015:

ПРИЛОЖНО ЕЗИКОЗНАНИЕ

Често допускани грешки в изграждането на кохезията при превод от английски на български език / *Десислава Тодорова*

МЕТОДИКА

Педагогическият блог и приложението му в българския образователен контекст / *Ели Дечева*

Резюме – една от целите в езиковото обучение / *Янка Коева*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Превод и промяна в разбирането за норма / *Дария Карапеткова*

**ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА
АРХЕОЛОГИЯ**

Постижение на хакаската лингвистична и историко-етнографска лексикология / *Емил Боев*

ХРОНИКА

80-годишен юбилей на проф. Стефана Димитрова / *Мони Алмалех*

Официален старт на Асоциацията на мароканските студенти в България / *Страшимир Найденов*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Опит за моделиране на образа на жената в испанското езиково пространство / *Димитър Веселинов*

Детската литература в огледалото на модерността / *Весела Белчева, Свилен Станчев*

Да анализираме граматиката / *Нели Тинчева*

Културите на лузофонските страни / *Яна Андреева*

**VII МЕЖДУНАРОДНАЯ
КВАЛИФИКАЦИОННАЯ
ШКОЛА «СОВРЕМЕННЫЕ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ
ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ
РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК
ИНОСТРАННОМУ»**

Приветствия и программа

Современные педагогические технологии в профессиональной подготовке молодых русистов / *Галина Шамолина*

**УЧАСТНИКИ
В VII МЕЖДУНАРОДНОЙ
КВАЛИФИКАЦИОННОЙ
ШКОЛЕ**

Лекторы. Биографический справочник. Резюме мастер-классов / *Леонид Московкин, Валерий Ефремов, Галина Шамолина, Стоянка Почеканска, Денис Букин*

Экскурсионная технология в преподавании русского языка как иностранного / *Леонид Московкин*

Словарь в интернете: социокультурный аспект / *Валерий Ефремов*

Основные вопросы лексических трудностей в русском как иностранном (на фоне славянских языков) / *Денис Букин*

прямого обучения русскому языку как иностранному, соответствует базовым установкам характерного для нашего времени лично ориентированного обучения.

В данной статье рассматривается реализация экскурсионной технологии а занятиях по русскому языку как иностранному и во внеурочное время.

2. Игра в экскурсоводов – основные рекомендации для преподавателей

В отличие от учебной экскурсии, которая предполагает в большей степени пассивное поведение учащихся на учебных занятиях и в ходе самой экскурсии, экскурсионная технология включает их в активную деятельность по разработке и проведению экскурсии. Эта деятельность оказывается возможной при наличии у учащегося большого объема фоновых знаний. Она предусматривает значительную по объему и тщательную подготовку учащихся, включающую не только сбор и структурирование материала, но и работу над текстом экскурсии, в том числе и над его языковой формой. Преподаватель в ходе всей работы по подготовке и проведению экскурсии может выступать только в качестве организатора экскурсионной деятельности, однако во многих случаях он и активно участвует в ней, помогая учащимся собирать материал для экскурсии, обрабатывать его, составлять маршрут и текст экскурсии, готовиться к ее проведению.

Процесс подготовки и проведения экскурсии как формы обучения русскому языку отличается от процесса подготовки экскурсии как элемента профессиональной деятельности экскурсовода. Различия состоят в целевых установках подготовки и проведения экскурсии. Учащиеся готовят экскурсию, прежде всего для себя, для овладения новыми знаниями и речевыми умениями. Кульминационное событие всей этой работы – проведение экскурсии – конечно же, адресовано другим лицам, как правило, соученикам, но, тем не менее, это кульминация собственной работы. Экскурсовод же изначально готовит экскурсию не для себя, а для других.

Процесс подготовки экскурсии как организационной формы обучения начинается с определения ее темы. Тематика студенческой экскурсии отбирается с учетом интересов и потребностей учащихся. Зная эти интересы и потребности, преподаватель может заранее выделить несколько тем и предложить их учащимся на выбор. Уточнить тему экскурсии помогут беседа с учащимися или анкетирование.

Тема является критерием отбора экскурсионных объектов, она определяет ту совокупность фактов, которая будет освещаться в ходе экскурсии. Темы студенческих экскурсий могут, например, охва-

тывать разнообразные стороны города, в котором проживают учащиеся, – его историю, современное состояние, архитектуру, достопримечательности, экономическое развитие, экологическое состояние, творчество ученых и писателей, которые в нем жили. Отдельный блок экскурсий может касаться истории и современного состояния вуза, в котором учатся студенты, и района, в котором они живут. Экскурсии могут быть посвящены творчеству ученых, чья жизнь была связана с этим вузом.

Следующий этап работы – это сбор материала по теме экскурсии, который предполагает поиск информации в библиотеках по систематическому каталогу и в поисковых системах в сети Интернет. Результатом всей этой работы будет, с одной стороны, список литературы по теме экскурсии, а с другой, – банк материалов, который может включать ксерокопии печатных материалов и собранные в единую папку файлы на персональном компьютере. В этой работе доля участия преподавателя может быть минимальной. Преподаватель осуществляет контроль над прохождением этого этапа и подключается к работе студентов только в том случае, если у них возникают трудности с пониманием отобранных текстов.

Затем необходимо отобрать экскурсионные объекты и определить последовательность их показа, то есть определить маршрут экскурсии. На этом этапе преподаватель также может не вмешиваться в работу студентов, полностью доверяя им эти действия. Вместе с тем, он должен дать студентам ряд ориентиров для отбора экскурсионных объектов. Студенты должны ориентироваться на то, что их экскурсия будет длиться не более 1,5 – 2 часов и включать не более 10 объектов. Перегруженность экскурсионными объектами будет вызывать утомление экскурсантов и приведет к снижению интереса к экскурсии.

Определение маршрута экскурсии, то есть наиболее удобного пути следования экскурсионной группы, обусловлено логикой развертывания повествования, а иногда и сам маршрут определяет эту логику. Нужно сообщить учащимся, что необходимо избегать повторных проездов или проходов по одному и тому же участку маршрута. Переезд или переход между объектами не должен превышать 10 минут, чтобы не было слишком длинных пауз между остановками экскурсовода. Если планируется автобусная экскурсия, то нужно заблаговременно узнать о местах парковки и о возможностях остановки или стоянки вблизи экскурсионных объектов. Для этого студенту необходимо не только обратиться к Интернету, но и самому пройти по намеченному маршруту.

Это действие называется обходом или объездом маршрута (Емельянов 2003). Оно позволяет не только уточнить места расположения экскурсионных объектов, но и определить, сколько времени потребуется для рассказа о каждом из них, для передвижения от одного объекта к другому и в конечном счете сколько времени потребуется на экскурсию в целом. При этом можно составить схему маршрута экскурсии с указанием названий всех экскурсионных объектов и порядка их осмотра.

В процессе обхода маршрута важно выбрать места остановок – так называемых точек показа. От того, насколько удачно они будут выбраны, будет зависеть впечатление экскурсантов от рассказа экскурсовода.

Одним из наиболее важных этапов подготовки экскурсии является составление ее текста. На этом этапе иностранному студенту понадобится помощь преподавателя русского языка как консультанта и редактора текста. Текст обеспечивает тематическую направленность экскурсии. Комментарий к каждому объекту должен быть кратким, но достаточно информативным, чтобы полностью раскрыть тему. Текст должен быть написан хорошим русским языком, поэтому преподаватель должен его проверить и выправить.

Именно на этом этапе создаются наиболее благоприятные возможности для использования элементов прямого обучения русскому языку. Преподаватель комментирует трудные случаи русской грамматики, разбирает со студентами особенности значения слов, работает над их произношением.

Необходимо помнить, что рассказ экскурсовода строится в соответствии с маршрутом экскурсии, он полностью подчинен показу экскурсионных объектов. Он

сопровождает показ объектов, дополняет и поясняет то, что видят экскурсанты.

Кульминационный момент всей работы – проведение экскурсии. Здесь совсем необязательно, чтобы именно один студент вел всю экскурсию от начала и до конца. Если над текстом экскурсии работало несколько человек, все они могут принять в ней участие в качестве экскурсоводов.

Существует ряд технических правил проведения экскурсии. Одно из них заключается в требовании к экскурсоводу стоять вполоборота к экскурсионному объекту, чтобы экскурсанты смогли рассмотреть его. Второе – рассказ студента на экскурсии должен прерываться небольшими паузами, которые позволяют экскурсантам обдумать услышанное или немного отдохнуть.

Студенты должны помнить о требовании диалогичности в передаче информации. Рекомендуется подготовить вопросы для экскурсантов с целью их активизации. При этом они должны знать, что некоторые из вопросов могут и не быть рассчитаны на то, чтобы получить на них ответы. На какие-то вопросы они в дальнейшем сами ответят, а еще ряд вопросов используется как риторические приемы. Диалогичность экскурсии обеспечивают также проблемные вопросы и дискуссионные положения, которые выдвигает студент. Два-три экскурсанта могут высказать свою точку зрения по этому вопросу, а затем студент, проводящий экскурсию, может подвести итог дискуссии.

Проиллюстрируем возможность использования экскурсионной технологии обучения русскому языку как иностранному на примере учебной разработки экскурсии по теме «Петербург Достоевского (по местам романа «Преступление и наказание»)», которая нами неоднократно проводилась на языковых курсах для иностранных учащихся в Санкт-Петербурге, однако может быть предложена и иностранным студентам-филологам, обучающимся на III – IV курсах по программе бакалавриата. Эта работа обычно вызывает интерес у студентов, что обусловлено всемирной известностью как самого Ф.М. Достоевского, так и его романа, а также его относительной легкостью.

3. Разработка учебной экскурсии по теме «Петербург Достоевского»

Основной целью работы по подготовке и проведению этой экскурсии является развитие социокультурной компетенции студентов (углубленное изучение творчества Ф.М. Достоевского, знакомство с Петербургом Достоевского). Сопутствующей целью является расширение словарного запаса и развитие речевых умений студентов.

Студентам предлагается цикл занятий, включающий как работу в аудитории, так и самостоятельную работу в библиотеке или в сети Интернет. Перед ними ставится задача найти на карте города адреса по меньшей мере трех зданий, описанных в романе «Преступление и наказание»: домов Раскольниковых, Сонечки Мармеладовой и старухи-процентщицы, составить маршрут и текст экскурсии «Петербург Достоевского (по местам романа «Преступление и наказание»)» и провести эту экскурсию для студентов своей учебной группы. Разрабатывать эту экскурсию могут сразу несколько студентов.

Студенты должны быть подготовлены к этой работе:

1. Они должны владеть русским языком в объеме Второго сертификационного уровня.

2. Студенты должны знать сюжет романа «Преступление и наказание», прочитав его хотя бы и не на русском, а на родном языке или языке-посреднике. Они должны знать имена действующих лиц и иметь свое отношение к этому произведению. Если же окажется, что они не читали романа, то можно предложить им прочитать его, взяв в библиотеке или скачав в Интернете.

3. Студенты должны знать биографию Ф.М. Достоевского и историю создания романа «Преступление и наказание». Эти сведения можно найти в литературоведческих работах, справочных изданиях в библиотеке или в Интернете. Следует

порекомендовать студентам познакомиться с содержанием официального сайта литературно-мемориального музея Ф.М. Достоевского в Санкт-Петербурге (адрес: <http://www.md.spb.ru/>) и на одном из аудиторных занятий рассказать о нем.

4. Студенты должны быть знакомы с социально-политическим устройством России 1860-х годов, иметь общее представление о Петербурге того времени. Для этого можно посетить Государственный музей истории Санкт-Петербурга или познакомиться с содержанием его официального сайта (адрес сайта - <http://www.spbmuseum.ru/>).

Погрузиться в тему «Петербург Достоевского» им помогут книги, которые можно найти в библиотеках, а некоторые из них даже скачать в Интернете (Анциферов 1991; Белов 1985; Бирон 1990; Глазунова 2003; Лурье 2012). Можно дать задание студентам изучить весь этот материал за два-три месяца до начала работы по теме «Петербург Достоевского», но при этом нужно помнить о необходимости периодически контролировать его выполнение.

Начинать работу над темой «Петербург Достоевского» следует с общего вступления, в ходе которого студенты знакомятся с целями, содержанием и этапами работы и распределяют обязанности по подготовке экскурсии. После вступления рекомендуется целое двухчасовое занятие посвятить аналитическому (комментированному) чтению фрагментов из романа «Преступление и наказание», относящихся к описанию города в целом и зданий, в которых проживали герои романа. Приведем примеры этих фрагментов с комментариями:

[Дом Раскольников] В начале июля, в чрезвычайно жаркое время, под вечер один молодой человек вышел из своей каморки, которую нанимал от жильцов в С-м переулке, на улицу и медленно, как бы в нерешимости, отправился к К-ну мосту.

Он благополучно избегнул встречи со своею хозяйкой на лестнице. Каморка его приходилась под самую кровлей высокого пятиэтажного дома и походила более на шкаф, чем на квартиру. Квартирная же хозяйка его, у которой он нанимал эту каморку с обедом и прислугой, помещалась одною лестницей ниже, в отдельной квартире, и каждый раз, при выходе на улицу, ему непременно надо было проходить мимо хозяйкиной кухни, почти всегда настежь отворенной на лестницу. И каждый раз молодой человек, проходя мимо, чувствовал какое-то болезненное и трусливое ощущение, которого стыдился и от которого морщился. Он был должен кругом хозяйке и боялся с нею встретиться.

Задание. Выпишите из этого фрагмента сведения о доме, в котором проживал Раскольников.

[Описание города] На улице жара стояла страшная, к тому же духота, толкотня, всюду известка, леса, кирпич, пыль и та особенная летняя вонь, столь известная каждому петербуржцу, не имеющему возможности нанять гачу, - все это разом неприятно потрясло и без того уже расстроенные нервы юноши. Нестерпимая же вонь из распивочных, которых в этой части города особое множество, и пьяные, поминутно попадавшиеся, несмотря на будущее время, совершили отвратительный и грустный колорит картины.

Задание. Выпишите из этого фрагмента сведения, необходимые для описания Петербурга Достоевского.

[Дом старухи-процентщицы] С замиранием сердца и нервной дрожью подошел он к преогромному дому, выходящему одною стеной на канаву, а другою в -ю улицу. Этот дом стоял весь в мелких квартирах и заселен был всякими промышленниками - портными, слесарями, кухарками, разными немцам, девицами, живущими от себя, мелким чиновничеством и проч. Входящие и выходящие так и шмыгали под обоими воротами и на обоих дворах дома.

Задание. По каким признакам можно узнать дом старухи-процентщицы?

[Комната Раскольников] Он проснулся на гругой гень уже поздно, после тревожного сна, но сон не подкрепил его. Проснулся он желчный, раздражительный, злой и с ненавистью посмотрел на свою каморку. Это была крошечная клетушка, шагов в шесть длиной, имевшая самый жалкий вид с своими желтенькими, пыльными и всюду отставшими от стены обоями, и до того низкая, что чуть-чуть высокому человеку становилось в ней жутко, и все казалось, что вот-вот стукнешься головой о потолок. Мебель соответствовала помещению: было три старых стула, не совсем исправных, крашеный стол в углу, на котором лежало несколько тетрадей и книг; уже по тому одному, как они были запылены, видно было, что до них давно уже не касалась ничья рука; и, наконец, неуклюжая большая софа, занимавшая чуть не всю стену и половину ширины всей комнаты, когда-то обитая ситцем, но теперь в лохмотьях, и служившая постелью Раскольникову. Часто он спал на ней так, как был, не раздеваясь, без простыни, покрываясь своим старым, ветхим студенческим пальто и с одною маленькою подушкой в головах, под которую подкладывал все, что имел белья, чистого и заношенного, чтобы было повыше изголовье. Перед софой стоял маленький столик.

Задание. Нарисуйте план комнаты, которую снимал Раскольников.

[Сенная площадь] Было около девяти часов, когда он проходил по Сенной. Все торговцы на столах, на лотках, в лавках и в лавочках заперали свои заведения или снимали и прибирали свой товар и расходились по домам, равно как и их покупатели. Около харчевен в нижних этажах, на грязных и вонючих дворах домов Сенной площади, а наиболее у распивочных, толпилось много разного и всякого сорта промышленников и лохмотников. Раскольников преимущественно любил эти места, равно как и все близлежащие переулки, когда выходил без цели на улицу. Тут лохмотья его не обращали на себя ничьего высокомерного внимания, и можно было ходить в каком угодно виде, никого не скандализируя. У самого К-ного переулка, на углу, мещанин и баба, жена его, торговали с двух сторон товаром: нитками, тесемками, платками ситцевыми и т.п. Они тоже поднимались домой, но замешкались, разговаривая с подошедшею знакомой. Знакомая эта была Лизавета Ивановна, или просто, как все звали ее, Лизавета, младшая сестра той самой старухи Алены Ивановны, коллежской регистраторши и процентщицы, у которой вчера был Раскольников ...

Пълния текст четете в сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 4

Четенето ИЗВЪН часовете по български език

Откъс от „Четенето и писането на български език в уроците по „неезиковите“ учебни дисциплини в началния образователен етап“

Диляна Гаджева

ОУ „П. Р. Славейков“ – В. Търново

1. Четенето и писането на български книжовен език – съвременни тенденции и проблеми

Същественото значение на способностите за правилно и комуникативно уместно използване на българския книжовен език в ежедневната дейност на всеки български гражданин провокира Министерството на образованието и науката още през 2009 г. да приеме специална наредба. Този нормативен акт е обусловен от социалната значимост на функциите на българския език „...като основно средство за: 1. общуване във всички социокултурни сфери; 2. социализация и професионална реализация на децата и учениците“. Регламентирано е, че усвояването на езика се осъществява в процеса на обучението по всички учебни предмети, без това да е предмет на проверка и оценяване по „неезиковите“ учебни дисциплини. Тук обаче се акцентира само върху изискването за правилна употреба на езиковите единици. През последните години се наблюдава тенденция да се преосмислят приоритетите при изучаване на българския книжовен език. Става дума за подход, „...чрез който се акцентува на резултатите от образованието, разглеждани като способност да се действа в различни комуникативни ситуации“ (Димчев, 2011). „Това разбиране предопределя една по-съвременна концепция за съдържанието на училищното образование у нас, основана на изместване на приоритета от фактологичното знание към компетентностите“. С оглед изграждането на грамотни личности, способни

Заглавието е на редакцията

www.pedagogia.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogia@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 6/2015:

ЕЗИКОВАТА ГРАМОТНОСТ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Учителят прави училището /
Мариана Мандева

Как мишката да не изяде книгата – поуки от една педагогическа практика в първи клас /
Мариана Мандева, Диляна Гаджева

Учителите и родителите – партньори в насърчаването на детското четене /
Анелия Николова

Промяна в стратегиите за учене – път за подобряване четивните умения на малкия ученик /
Ренета Минчева

Четенето и писането на български език в уроците по „неезиковите“ учебни дисциплини

в началния образователен етап /
Дияна Гаджева

Възможности за овладяване на четенето с разбиране от 7 – 11-годишните ученици от ромски етнически произход с помощта на образователния софтуер „Envision“ / *Дияна Димитрова*

Непреднамерено изучаване на официалния български език като втори език в начална училищна възраст – за една езикова ситуация в районите със смесен етнически състав / *Виктория Стойчева*

За интеграцията на формални, неформални и информални подходи при лингвометодическата подготовка на началния учител / *Васвие Феим Адем*

ДИСКУСИОННО

Педагогиката – общата дидактика – предметните дидактики – основа на модернизацията на образователната система / *Петър Петров*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Проблемът за оценяването в природонаучното обучение в началното училище / *Иванка Кирилова*

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Университетите за „третата възраст“ в контекста на перманентното образование / *Валентина Василева*

ДОКТОРАНТСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Социално подпомагане на учениците от професионалните училища в България – исторически опит / *Светлана Николаева*

Готовност за оgramотяване / *Екатерина Чернева*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Играта и игрово-образователното пространство като процес с позитивноемоционален и творчески коефициент / *Калина Върбанова, Анета Момчева*

Психогимнастиката за опазване психичното здраве при 5 – 6-годишните деца / *Любимка Габрова*

КНИЖНИНА

За учителя като компетентен комуникатор / *Ангел Петров*

да се реализират и да се развиват през целия си живот, е необходимо целенасочено и системно да се работи за формиране и усъвършенстване на ключови компетентности у учениците, като приоритетна е компетентността общуване на роден език. „Четенето и слушането на текстове, говоренето и писането следва да са във фокуса на внимание във всеки учебен час, като за целта се оптимизират стандартите за учебно съдържание и учебните програми“.

Като очакван резултат от обучението в началния етап на основната образователна степен се извежда формирането на базовата грамотност, определяна като „...умение за четене с разбиране на текст, за писане и за правилна употреба на езика в конкретен контекст“. Преведено на „езика“ на педагогическата практика, това означава: приоритет е „да „запалим искра“ у детето „да прави неща“ чрез четенето и писането в разнообразни ситуации от своя живот (Мангева, 2014: 3). В този контекст се актуализира проблемът за адекватни технологични решения с цел изграждане и подобряване на базовата грамотност на малките ученици в уроците по „неезиковите“ учебни предмети – „Математика“, „Околен свят“, „Човекът и обществото“ и т.н.

2. Четенето и писането – културно-образователна област „Математика, информатика и информационни технологии“

Още в първи клас след приключване на началното оgramотяване в учебниците по математика условията на задачите вече са записани с текст. Важна отговорност на началния учител е да научи учениците да четат правилно условието и да разбират какво се изисква от тях. Много по-лесно е педагогът да представи на децата действията, които трябва да извършат, но по този начин не се подпомага процесът на развитие на базовата грамотност. Затова е особено полезно първокласниците да прочетат условието сами – наум или тихо, на глас пред целия клас или в екипа, а след това да коментират какво трябва да направят, за да решат задачата, да съставят план за решаване. Този подход отнема повече учебно време, но така първокласниците се научават да изпълняват точно условията на задачите, развива се и базовата им грамотност.

При въвеждане на понятието „текстова задача“ целесъобразно е да се предложи на децата да сравнят два текста: първият се състои от съобщително и възклицателно изречение, а вторият (текстова задача) – от съобщително изречение (условие) и въпросително изречение (въпрос). С помощта на учителя учениците анализират двата текста и установяват, че в първия се изразява чувство или настроение, а във втория има нещо неизвестно, което трябва да се намери. Ефектът е двоен: от гледна точка на методиката на обучение по математика учениците осъзнават същността и елементите на текстовата задача, а от гледна точка

на методиката на обучение по български език повишават базовата си грамотност, като четат с разбиране дадените текстове.

Когато се въвежда понятието „съставна текстова задача“, на второкласниците се предлагат три текста – две свързани помежду си обикновени текстови задачи и една съставна текстова задача, образувана от обединяването на двете обикновени. Естествено, тук се реализира четене с разбиране, но и съпоставяне на текстовете. В следващ етап от работата със съставни текстови задачи с помощта на учителя учениците образуват нова съставна текстова задача от две обикновени с взаимно свързани величини. Деца са поставени в проблемна ситуация. В партньорство с учителя те анализират, осмислят и представят решение на дадения проблем. Новообразуваната задача може да се запише като текст, което допълва работата по изграждане на базова грамотност.

В трети клас се въвежда понятието „косвена текстова задача“. И тук разбирането на текста има голямо значение. В първи и втори клас малките ученици са свикнали ситуацията да бъде задавана по следния начин: „Ани чете книга, която съдържа 18 приказки, а приказките в книгата на Надя са с 5 повече. Колко са приказките в книгата на Надя?“. Вече се предлага груг текст: „Ани чете книга, която съдържа 18 приказки, които са с 5 по-малко от приказките в книгата на Надя. Колко са приказките в книгата на Надя?“. С помощта на учителя учениците четат, осмислят и сравняват двата текста. След откриване на приликите и разликите между тях установяват, че текстовете отразяват една и съща ситуация, но информацията за книгите на Надя е представена по различен начин. Съпоставянето помага на децата да осмислят правилно текста във втората задача. Разбират, че за да решават такива косвени съставни текстови задачи, е нужно текстът да се чете много внимателно, така че да си представят ясно ситуацията и да разберат какво е съотношението между величините.

Известно е, че учениците от първи до четвърти клас в уроците по математика се затрудняват най-често при решаване на текстови задачи. За успешно решаване на текстови задачи са необходими стъпки, кореспондиращи с изграждане на базова грамотност:

1. Учениците трябва да прочетат внимателно текста, за да възприемат информацията, да си представят конкретната ситуация, да открият обектите, които носят количествена информация. За по-пълно разбиране може да я моделират чрез рисунка, съкратен запис, таблица, схема или чертеж.

2. Отделят частите на текста (текстовата задача) – условие и въпрос. Разбират какво е дадено и какво се търси, откриват отношението между неизвестно и известно. Разсъждават има ли достатъчно данни в условието, за да се намери търсената величина.

Полезно за учениците е и допълването, преобразуването и съставянето на различни видове текстови задачи по дадени: данни, схеми, таблици, чертежи, житейски ситуации. Добре е такива задачи да бъдат задавани и изпълнявани чрез ситуационния или проектния метод – децата търсят възможни решения на конкретни казуси, каквито биха срещнали в ежедневието. Ако тази дейност се случва в условията на екипна организация на обучението, ефектът е още по-голям. В някои учебници по математика има отделни уроци, в които се съставят текстови задачи по зададен сюжет. Дори може да се постави задача на децата самите те да направят изследване и да открият необходимите числови данни. В тази учебна ситуация малките ученици се чувстват като изследователи, а след това, когато съставят текстовите задачи – като творци. Такива дейности разнообразяват обучението, мотивират учениците, съдействат за повишаване на базовата им грамотност.

Може да се посочат много примери от обучението по математика за поставяне на учениците в ситуации, при които те четат, анализират и осмислят текстова информация, изказват и записват преработени, допълнени и съставени от тях текстови задачи. При всички случаи е важно учителят да следи за спазване

на езиковите норми, за уместна употреба на езика като средство за постигане на конкретната цел.

3. Четенето и писането – културно-образователни области „Обществени науки и гражданско образование“, „Природни науки и екология“

Ключовата компетентност общуване на роден език се усъвършенства и в процеса на обучението по учебните предмети от културно-образователните области „Обществени науки и гражданско образование“ и „Природни науки и екология“. Учениците се учат да четат текстове с разбиране; да записват текстове, като описват, разказват, съпоставят, правят изводи; да анализират и синтезират информацията от различни източници.

1. Задаване на проектни (индивидуални или екипни) задачи. Учениците подбират и четат информацията от различни източници за определени личности, събития и т.н. и я представят пред съучениците си под формата на табла, албуми, компютърни презентации. Източници на информацията могат да бъдат учебни материали, подготвени от учителя, учебници и учебни пособия, енциклопедии, речници, книги от домашната, училищната, регионалните или дигитални библиотеки, произведения на изкуството, вестници и списания, телевизия, интернет, електронни учебни помагала, разговори и интервюта с връстници или възрастни, документи и др. С информацията се извършват разнообразни дейности, включващи четене и писане: анализиране, отделяне на същественото от несъщественото, абстрахиране, конкретизиране, систематизиране, обобщаване, класифициране, синтезиране, преразказване и др.

2. Ученици презентират в писмен вид продукти от самостоятелно или екипно изпълнение на учебни задачи. Останалите техни съученици записват най-важните опорни думи от изложението, което слушат, за да направят оценка, да допълнят след презентацията. Например: четене на собствен повествователен, описателен или научнопопулярен текст (съчинение), творческо възпроизвеждане на чужд текст (преразказ), „мозъчна карта“, паяк-диаграма, спрей-диаграма, стилизиран художествен образ (рибена кост, дърво, животни, растения, мозъчен път); план, таблица. Начинът на представяне на информацията зависи както от комуникативната цел, така и от аудиторията, пред която се презентира. След презентацията учителят дава преценка на работата на ученика/екипа не само от фактологична гледна точка, но и от лингвистична и комуникативно-речева, т.е. дали изходната информация е интерпретирана правилно, дали са спазени езиковите норми в изложението, дали езиковите средства са съобразени с комуникативната ситуация.

3. Тълкуване на казус (зададен на учениците в писмен вид), ситуационен метод. Във въвеждението се предоставят данни, факти, уточнява се време, място, участници в ситуацията и др. В изложението се представят съдържанието на ситуацията и нейното развитие, явленията и процесите, между които трябва да се търсят причинно-следствени връзки и зависимости. Задачата е последният елемент на казуса и може да бъде под формата на проблемен въпрос, избирателен отговор или като проблем за решаване. Технологията на ситуационния метод се фокусира върху въпросите, свързани с конкретната ситуация, мерките, които трябва да се предприемат, и поуците, които трябва да се извлекат. Спецификата на метода изисква учителят предварително да подбере подходящи ситуации, близки до живота на учениците, да планира и подготви представянето им. При решаването на проблема децата се ръководят не само от изискванията за решаване на проблема, но и от условията на комуникативната ситуация. Анализът и решението на казуса се представят словесно пред класа и се обсъждат и оценяват съвместно с другите ученици и учителя.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 6

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/425-04-70, 02/425-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз Буки“

1. Стандартни карета на вътрешна страница:

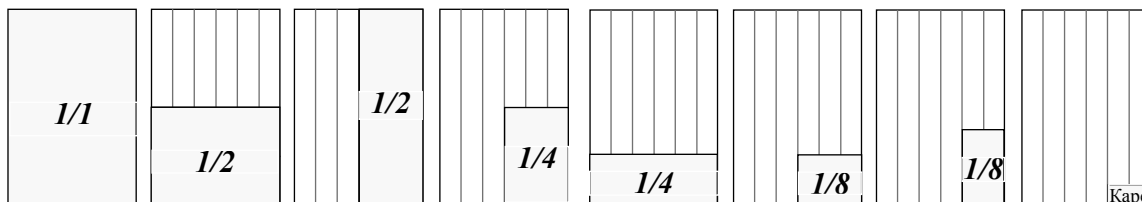
Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница - 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница - 256 мм/194 мм - 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница - 256 мм/97 мм - 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница - 125 мм/97 мм - 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

Цена за първа страница:

4 лв. на кв. см;

Цена за последна страница:

2 лв. на кв. см.

2. Вложки - 1000 бр. - 80 лв.

Научни списания на издателство „Аз Буки“

1. Цена за вътрешна страница (в лева)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз Буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз Буки“ – по договоряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2012 г.